

'Geen restricties maar ruimte voor religie'

Symposium over de rol van religie in de samenleving

De Linker Wang vierde op zaterdag 29 oktober in Utrecht zijn 25-jarig bestaan met een jubileumsymposium. Religie als maatschappelijke factor stond als thema centraal. Mensen en hun drijfveren komen dan in beeld. Dat vraagt niet zozeer om restricties maar veel meer om ruimte en dialoog, zo was één van de conclusies.

Yfke Nawijn en Bas Joosse

'Religie: rem of remedie?' was de centrale vraag tijdens het symposium. Het bracht hoogleraar theologie Erik Borgman op vijf dilemma's. De vraag suggereert volgens hem dat je kunt kiezen om al dan niet met religie te leven. Maar die keuze bestaat niet, religie maakt deel uit van de menselijke cultuur en heeft invloed in het publieke domein, aldus Borgman. Ook suggereert de titel dat er een objectieve maatstaf zou zijn waarmee we religie kunnen beoordelen, als iets wat remt of heelt. Maar die maatstaf is er niet, religie is in zichzelf een waarde en niet een middel dat tot een doel dient en daarop beoordeeld kan worden. Dat brengt hem bij de stelling: *in een samenleving waar we alles beschouwen als middel tot iets anders, houdt religie ons bij de les als iets wat in zichzelf goed is.*

Het volgende probleem is de gedachte dat religie gevaarlijk is en 'in de touwen gehouden' moet worden. Daarom zou religie geen deel mogen uitmaken van politiek. 'Dat staat in tegenspraak met de boodschap van religie zelf. Religie leidt niet tot een eenduidige politiek, maar er is wel een kern die ieder bindt. In de tekst bij de oprichting van De Linker Wang wordt het verplichtende karakter van het evangelie genoemd en de verhalen van bevrijding en menswording.' Mensen moeten, zo stelt Borgman, in de politiek kunnen inbrengen wat ze beschouwen als het verplichtende in

hun traditie. Dat betekent dat we een politiek nodig hebben die ruimte laat voor religieuze inbreng. Dat is fundamenteel pragmatisch: als we willen dat iedereen meedoet, kun je geen voorwaarde stellen dat mensen iets wat voor hen wezenlijk is thuislaten. Religies zijn verschillend: vanuit nieuwe religieuze tradities kijken mensen op een andere manier naar onze grondwet of gemeenschap. Ook als we het inhoudelijk niet eens zijn, moeten deze stemmen een plaats in het debat hebben.

'Linkse politiek moet meer nadruk leggen op godsdienstvrijheid, vanuit een maximalistische visie op vrijheid. Dat betekent dat we afwijkende visies niet slechts tolereren, maar ze begrijpen als vraag om onze gemeenschap uit te breiden. We winnen erbij als we anderen erbij krijgen, discussies kunnen op een onverwachte manier worden opengetrokken. Het gaat er dan bijvoorbeeld niet om dat we vluchtelingen 'helpen', maar dat we zien dat zij ons iets brengen wat wij nodig hebben'.

'Linkse politiek moet meer nadruk leggen op godsdienstvrijheid'

Borgman ziet ook een probleem in de huidige pragmatische politiek, waarin het vooral gaat om het veroveren van steeds meer liberale vrijheden. 'Misschien wordt het wel tijd dat we toegeven dat werkelijk bevrijdende politiek een (quasi)religieuze grondslag vraagt', stelt hij. 'Betekenisvolle politieke verbinding kan tot stand komen als we onderkennen dat we staan voor dingen die we fundamenteel willen verdedigen. Dan krijgen de visie op economie, ecologie, zorg, vrede en oorlog een andere kleur.' Tot slot legt Borgman de aanwezigen een stelling voor: Is het verstandig om als Linker Wang tegen de politiek aan te leunen? Dat is nog maar de vraag, vindt Borgman. 'Verandering komt niet uit de politiek, maar vanuit de maatschappij. We moeten het geloof in de samenleving als uitgangspunt nemen. Verbindingen moeten ons heilig zijn, die ontstaan in de samenleving en niet in de politiek. Daar is de geest van Gods aanwezigheid en vernieuwende politiek moet die geest ruimte geven en zich in dienst daarvan stellen.'

Rondetafelgesprek

In een paneldiscussie onder leiding van Erica Meijers van Bureau de Helling (wetenschappelijk bureau van GroenLinks) gingen Nieke Jansen, Naïma Azough, Rien Fraanje en Janneke Stegeman in gesprek over diverse stellingen. Op de vraag 'moeten politici zich met religie bezighouden en waarom?' kwamen vier heel verschillende antwoorden, al zat er wel overlap in. Religie en politiek lopen in elkaar over, stelde theoloog-van-het-jaar Stegeman. Beiden hebben, ideaal gezien, hetzelfde doel: een samenleving waar iedereen tot zijn of haar recht komt. De vraag is volgens Fraanje, directeur van het wetenschappelijk bureau van het CDA, bijna retorisch:

Lees verder op pagina 6

Enis Odaci van stichting Humanislam en oud-columnist van De Linker Wang, sprak een column uit. De volledige versie staat op www.linkerwang.nl/bijeenkomsten/jubileumsymposium

bestuur, internationale politiek, onderwijs en zoveel meer – kunnen en moeten wij putten uit onze wijsheidstradities. Dat vraagt een wezenlijke bekendheid met en verdieping in de etnische en religieuze veelkleurigheid van Nederland. 'Religie: rem of remedie?' Het is natuurlijk een schijnstegenstelling. Religie is nooit aan te wijzen. Je kunt er geen afspraak mee maken en vragen: 'hoe gaat het met u?' Zoals we ook niet kunnen spreken over 'de islam'.

We vergeten vaak dat het enige dat ons definieert, kleurt, maakt of breekt de Taal is. Woorden kleuren en definiëren onze relaties. Met woorden kunnen we mensen misleiden of zelfs hun waardigheid ontnemen. Daar waar iemand zegt: 'Pleur op!' Zeggen wij: 'Ik wil met je praten.' Daar waar iemand zegt: 'Mislukte integratie!' Zeggen wij: 'Nieuwe kansen.' Daar waar iemand zegt: 'Onze cultuur is superieur' zeggen wij: 'Onze cultuur dat zijn we samen.' Dat is de kracht van taal.

Een commissie selecteert nieuwe kandidaat-politici voor GroenLinks. Laat er ook mensen bij zitten die woorden spreken als opoffering, vergeving, genade, barmhartigheid, liefde en twijfel. Dat vraagt enige durf en lef. Doen dus. Dan zullen we zien dat grenzen vervagen en dat muren geslecht worden. Religie wordt remedie, waar taal remedie biedt.

TAAL ALS REMEDIE!

GroenLinks en religie lijken geen natuurlijke bedpartners. Op de website van GroenLinks prijkt het schitterende hoofd van Jesse Klaver. De verkiezingsslogan is: 'Het is tijd voor andere keuzes.' Amen. De ondertitel luidt: 'Het is tijd voor verandering.' Amen. Maar wat bedoelt 'ie nou eigenlijk? Hij mag toch ook zeggen dat we groeien zijn om barmhartig te zijn? Dat is klare religieuze taal. Obama durft het wel aan met religieuze taal. Geen dogmatische taal, maar spirituele taal. Taal die essentiële wijsheden uit onze tradities opdiept en een nieuwe betekenis geeft voor de vraagstukken van deze tijd. Waarom is religie binnen GroenLinks geen onderdeel van het DNA? We weten toch dat veel GroenLinkers religieus geïnspireerd zijn? Op thema's van zorg, milieu, werkgelegenheid, migratie, integratie,

De foto's bij dit artikel zijn gemaakt door Bob de Vries (www.denieuws-gierigefietser.nl).

Rien Fraanje, Janneke Stegeman, Nieke Jansen en Naïma Azough in gesprek onder leiding van Erica Meijers.

'Religie is ook een remedie. Maar zoals bij medicijnen: soms zijn de bijwerkingen erger dan de kwaal'

Vervolg van pagina 4

politiek en religie lopen in elkaar over omdat diverse politieke visies geïnspireerd worden door religie. 'Onze achtergrond is misschien verschillend, maar de interpretatie is volgens mij hetzelfde.'

Nieke Jansen, fractievoorzitter van GroenLinks in Kampen, ziet 'rem' niet altijd als iets negatiefs. Religie kan een positieve rem zijn als 'remmen voor de bocht'; even stilstaan en even achterom kijken. 'Religie is ook een remedie, maar net als bij medicijnen: soms zijn de bijwerkingen erger dan de kwaal', stelt ze. Ze haalt het voorbeeld aan van de moskee in Kampen. Die moest halverwege dit jaar verhuizen naar een ruimere locatie; de gemeenteraad moest dat goedkeuren. De SGP, die religie toch

vaak als remedie ziet, gaf aan het 'te betreuren' dat 'verhuizing van de moskee vanwege groei noodzakelijk is.' Hoewel de aanwezigen hun lach niet konden inhouden, laat de uitspraak wel zien dat de 'remedie' van de religieuze inslag hier alleen maar een remmende factor is. Ook Naïma Azough, voormalig Tweede Kamerlid voor GroenLinks, ziet religie als rem en remedie. Als jong meisje ervoer ze religie als een rem. 'Sommige kamers mocht ik niet in omdat dat mannenkamers waren', herinnert ze zich. In de pubertijd noemde ze zich agnost, omdat dat alle twijfels omvatte. Rond haar achttiende jaar veranderde de rol van religie. Door het lezen van diverse boeken kreeg ze toen, naar eigen zeg-

gen 'toestemming' om een nieuwe houding tegenover de islam aan te nemen.' Een actueel onderwerp is het 'voltooid leven'-debat. Enkele panelleden pleitten in een advies aan de Tweede Kamerfractie vooral voor genoeg aandacht voor waardig leven naast aandacht voor waardig sterven. En ook voor ruimte om zelf te kunnen kiezen. 'Ik denk dat we het gesprek over een waardig leven onvoldoende gevoerd hebben', aldus Azough. Volgens Fraanje is dit bij uitstek een onderwerp waar religie en levensbeschouwing een rol kan spelen, door ter sprake te brengen wat er achter de gedachte zit die mensen hebben bij een voltooid leven. ●

RADICALE ZACHTMOEDIGHEID

'Een grondhouding van radicale zachtmoedigheid hebben we volgens mij nodig om bij politieke vraagstukken een koers te vinden die onze wereldwijde samenleving verder kan helpen. En die grondhouding is uiteindelijk niet alleen politiek-pragmatisch van aard. Het is zelfs meer dan een politieke filosofie, of die nu liberaal, socialistisch of ecologisch wordt genoemd. Radicale zachtmoedigheid gaat een laag dieper en vraagt naar onze visie op het leven zelf, op het goede leven. Het raakt dus aan onze levensbeschouwelijke – of als je wilt spirituele – gedrevenheid.'

'Het woord 'radicaal' is afgeleid van het Latijnse 'radix', oftewel wortel. Het is tegenwoordig een verdacht woord omdat mensen onmiddellijk denken aan radicalisering en dus aan geweld. Op zich terecht, maar het is maar het halve plaatje. Gandhi was ook radicaal. En Martin Luther King. Bonhoeffer was het en Franciscus van Assisi eveneens. En Jezus en Boeddha net zo zeer als Mohamed en Mozes. Want radicaal betekent dat je diep geworteld bent in een traditie of een overtuiging. En dat je vanwege die verworteling bereid bent om tot het einde te gaan op weg naar een betere wereld.'

'Meestal ben ik er in de politieke arena niet zo expliciet over, maar hier wel. Mijn eigen inspiratie ligt vooral in de persoon van Jezus. En of je je nu herkent in christelijke taal, of dat je je inspiratie vindt in de traditie van Boeddha, van natuurgodsdiensten, het humanisme, iets anders of een mix van dat alles, de kern van een radicale grondhouding is dat we onze bronnen opzoeken en vanuit die bronnen de consequenties trekken. Het betekent dat we een toekomst voor ogen hebben die stuurt wat we vandaag doen en kleurt welke politieke keuzes we vandaag maken.'

'Dat andere woord 'zachtmoedigheid' klinkt veel minder verdacht, al zullen veel mensen het wat slapjes vinden. Het zit in dezelfde toonsoort als geweldloze communicatie of het toekeren van de andere wang – de linker wang. Lief maar naïef. Maar dat is het allerminst.'

'Voor mij wordt radicale zachtmoedigheid het meest concreet als ik het verbind met concrete vragen. Ik sluit dan aan bij de thema's van het 'conciliair proces'. In de jaren tachtig en begin negentig - dezelfde tijd waarin GroenLinks en De Linker Wang ontstonden - werkte de Wereldraad van Kerken met een groot project. Wat is de taak van de kerk in de wereld? Je mag ook zeggen: van religieuze gemeenschappen'

Ruard Ganzevoort nam bij het symposium afscheid als voorzitter van De Linker Wang. De volledige tekst staat op ruardganzevoort.wordpress.com/2016/10/29/radicale-zachtmoedigheid/.

In dat bewustwordingsproject stonden drie thema's centraal: vrede, gerechtigheid, en 'heelheid van de schepping'. Op die drie punten hebben geloofsgemeenschappen vanuit hun eigen diepste bronnen en overtuigingen een radicaal verhaal te vertellen dat we in de wereld heel hard nodig hebben. En alle drie die thema's vragen volgens mij om een radicale zachtmoedigheid.' Ganzevoort werkt deze drie thema's in zijn toespraak op gedegen wijze uit. En hij sluit af: 'Radical zachtmoedigheid. Dat is mijn droom. Dat is mijn religieuze en dus ook mijn politieke inspiratie. Dat heb ik bij de Linker Wang herkend en met jullie mogen delen. Ik wens jullie nog veel mooie jaren toe en nog veel gelegenheden om de radicale zachtmoedigheid van de andere wang toe te keren. Shalom!'